

BENÎ KUREYZA ESİRLERİNİN AKİBETİ

Tercüme: Dr. Abdurrahman Yazıcı

Her kim Benî Kureyza esirlerinin öldürüldüğünü belirten rivayetleri onaylarsa, Kur'ân'a açıkça muhalif olduğu halde Benî Kureyza'dan esirleri öldürme hadisesinin herhangi bir şüphe duymayacak şekilde gerçek olduğunu kabul etmiş olur. Bu söz ise oldukça tehlikelidir.

Peygamber (sav), Benî Kureyza gazvesinde de diğer gazve ve seriyyelerinde olduğu gibi savaş hükümleri ve esirler konusunda Kur'ân'ın yol göstericiliğinde hareket etmiş, buna göre ya esirleri fidye karşılığında veya karşılıksız serbest bırakmıştır. Kur'ân-ı Kerim'de bu hâdisenin anlatılması da bu durumu teyit etmektedir. Buna karşın Benî Kureyza savaşından sonra Peygamber (sav)'in yüzlerce esiri öldürdüğüne ilişkin çeşitli rivayetler de nakledilmiştir. Bu gerçek dışı rivayetler Müslümanlar arasında nesiller boyunca nakledilerek sanki kesin doğrular gibi kabul edilerek İslâm'ı büyük ölçüde kötülediği gibi zihinleri de bulandırmaktadır.

I. Giriş:

Benî Kureyza gazvesi, Müslümanlarla Mekke'li müşrikler ve müttelikleri arasında hicretin 5. yılında yapılan Hendek/Ahzâb savaşının bitmesinden ve Allah Teâlâ'nın peygambere ve müminlere zafer nasip ederek, Kureyş

ile mütteliklerinin hezimete uğramasından sonra başladı. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

{وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيمًا}

“Allah öfke içinde olan bu tanımazları ters yüzüne çevirdi. Onlar hiç bir kazanç elde edememişlerdi. Allah savaşta inananlara yeter oldu. Allah güçlü, erkli olandır” (Ahzâb 33/25)

Hendek savaşında Medine'nin muhasara altına alınması esnasında Benî Kureyza'nın tavrı olumsuzdu ve daha önce yaptıkları ittifaklar gereği Medine'nin savunmasında Müslümanların yanında bulunmuyorlardı. Müslümanların aleyhinde bulunuyorlar ve Müslümanlar kendilerini dış düşman ile iç düşman arasında sıkışmış bulmuştu. Kur'ân-ı Kerim Müslümanların yaşadığı bu zor durumu ve bunun neticesini şöyle açıklamaktadır:

{إِذْ جَاءَكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا. هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زَلْزَالًا شَدِيدًا}

“Onlar size yukarınızdan ve aşağıınızdan gelmişlerdi. Gözler yuvalarından fırlamış, yürekler ağızlara gelmişti; Allah hakkında da farklı düşüncelere dalmıştınız. İşte orada, inananlar denenmiş ve şiddetli bir sarsıntıyla sarsılmışlardı.” (Ahzâb 33/10-11)

Hendek savaşındaki tavırlarıyla yani ittifak halinde oldukları Müslümanlara karşı Mekkeli müşriklerle ittifak kurdular. Nitekim Enfâl suresi 56. ayetin bu vesileyle nazil olduğu kabul edilmektedir. İlgili ayet şöyledir:

{الَّذِينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ}

“Sen kendileriyle antlaşma yaparsın, sonra her seferinde antlaşmalarını bozarlar. Onlar Allah’tan çekinmezler.” (Enfâl 8/56)

Dolayısıyla Benî Kureyza, yaptıkları ittifakla Müslümanların kırmızıçizgilerini çiğnemişler, bir diğer ifadeyle savaş açmışlardır. Kırmızıçizgileri ifade eden ayet şöyledir:

{إِنَّمَا يَنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ}

“Allah, din hususunda sizinle savaşmayan ve sizi yurdunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik etmenizi ve değer

vermenizi yasaklamaz. Allah değer bilenleri sever. Allah sadece, din hususunda sizinle savaşmış, sizi yurdunuzdan çıkarmış ve çıkarılmanıza destek vermiş kimselere yakınlık göstermenizi yasaklar. Onlara yakınlık gösterenler zalimlik etmiş olurlar” (Mümtahine 60/8-9)

Nitekim Ahzâb savaşı bitip Müslümanlar barış akdi yapınca Benî Kureyza’nın anlaşmayı bozmalarının cezasını vermeleri gerekiyordu. Peygamber (sav) onları günlerce muhasara etti. Teslim olmayı reddetmeleri üzerine yurtlarından çıkartılmalarına ve savaşa karar verildi. Ne zaman ki savaş başladı, onların kalplerine korku doldu, kendi içlerinde tedirginlik başladı. Ve savaş, Peygamber (sav) ve müminlerin zaferiyle sonuçlandı. Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

{وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الْوَعْتَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا. وَأَوْرَثَكُم أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطَّوْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا}

“Allah, kitap ehlinden, düşmana arka çıkanları da kalplerine korku salarak kalelerinden indirdi, onların kimini öldürüyor, kimini de esir alıyordunuz. Allah, onların yerini, yurdunu ve mallarını size verdi, henüz ayak basmadığınız yerlere de sizi varis kıldı. Allah her şeye bir ölçü koyar.” (Ahzâb 33/26-27)

Bu iki ayette, Benî Kureyza hadisesindeki olaylar anlatılmaktadır. Benî Kureyza, müstahkem kalelerinden

çıkmiş ve iki taraf arasında şiddetli bir savaş olmuştur. Müslümanlar Ahzâb savaşındaki zaferleri sebebiyle onurlu ve Benî Kureyza'nın onlara karşı yaptıkları ihanet sebebiyle de öfkeliydiler. Neticede savaş esnasında Benî Kureyza'dan bir grup savaşta öldürüldü ve diğer bir grup da esir alındı. Bu savaş neticesinde Müslümanlar zafer kazanmışlardı. Allah Teâlâ'nın şu emri gereği, savaş esnasında düşmanın bozguna uğratılmasından /onlara galebe gelmesinden önce esir almak doğru değildi:

{فَإِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبِ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثْبَثْتُمْهُمْ فَشُدُّوا الوثَاقَ}

"(Savaşta) Kâfirlerle karşılaştığınız zaman, onları yere serinceye kadar boyunlarını vurun. Sonra (esirlerin) başını sıkı tutun." (Muhammed 47/4).

Peygamber (sav) de savaşta buna göre davrandı. Ayetin devamı aynı zamanda esirlere uygulanacak hükmü belirtmektedir. Buna göre onların ya fidye mukabilinde ya da karşılıksız serbest bırakılacağı ifade edilmektedir:

{فَإِمَّا مَنًّا بَعْدَ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أوزَارَهَا}

"Daha sonra da karşılıklı veya karşılıksız serbest bırakın. O savaş, ağırlıklarını bırakıncaya kadar böyle yapın" (Muhammed 47/4).

Peygamber (sav)'in Benî Kureyza esirlerine yaptığı da bu ayetin hükmüydü. Allah Teâlâ'nın "فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا", **Siz onlardan bir kısmını öldürüyor, bir kısmını da esir alıyordunuz.**" (Ahzâb 33/26) şeklinde savaştaki hâli belirttiği gibi Benî Kureyza'nın bir kısmı savaşta öldürülmüş bir kısmı da esir edilmiştir. Ayetteki, "فَرِيقًا تَقْتُلُونَ", **Siz onlardan bir kısmını öldürüyordunuz**" ifadesiyle Arapça metninde, "فَرِيقًا", **bir kısmını**" şeklindeki mâmul/mefulün bih, âmile yani, "تقتلون", **öldürüyordunuz**" ifadesine takdim edilerek öncelikli yapılmıştır. Mamulün öncelikli yapılması durumun önemini ve bilinirliğini ortaya koymak içindir. Bu aynı zamanda Benî Kureyza ileri gelenlerinin, komutanlarının öldürüldüğüne de delâlet eder. Daha sonra bu şekilde onlara karşı üstünlük sağlanıp, savaş Müslümanların lehine dönünce savaş, savaşanların çoğunun esir edilmesiyle sonuçlanmıştır. Benî Kureyza ile yapılan bu savaşın neticesi, onların üzerinde buldukları topraklar üzerindeki hâkimiyetlerini kaybetmeleriydi. Hiç şüphe yok ki onlar bu savaşla toprakları üzerindeki egemenliklerini ve mukavemetlerini kaybetmişler, malları da ganimet olmuştu. Allah Teâlâ bu duruma Kur'ân-ı Kerim'de şöyle işaret etmektedir.

{وَأُورِثُكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَّوُّوهَا}

"Onların yerini, yurdunu ve mallarını size verdi, henüz ayak basmadığınız yerlere de sizi varis kıldı. Allah her şeye bir ölçü koyar." (Ahzâb 33/27)

Nitekim bu durum tüm fesat çıkarıcı topluluklar konusunda Allah'ın bir kanunudur. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

{وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الرُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ}

"O zikirden (levh-i mahfuzdan) sonra bütün kitaplara da şunu yazdık: Yeryüzü iyi kullarıma kalacaktır" (Enbiyâ 21/105)

Nitekim savaş ağırlığını bırakıp (Müslümanların zafiriyle sonuçlanınca) esirlerin ellerinde, malları ganimet olarak alındığından herhangi bir malları bulunmuyordu. Dolayısıyla kendilerini ve ailelerini fidye karşılığında serbest bıraktırmaları da mümkün değildi. Dolayısıyla onların karşılıksız serbest bırakılmaları dışında başka bir seçenek de kalmamıştı.

II. Benî Kureyza İle İlgili Rivayetler

Kur'ân-ı Kerim'in, Benî Kureyza hâdisesini açıkça anlatmasına karşın, hadise hakkında farklı şekilde ve çeşitli yönlerden çelişkiler içeren bazı rivayetlere de rastlamaktayız. Bu rivayetlerde Peygamber (sav)'in bu esirleri Medine'ye getirdiği, Medine'deki evlerden birisinde onların hapsedildikleri, ertesi gün onları Medine pazarına götürdüğü, onların kendileri için hendek kazdıkları ve guruplar halinde öldürüldükleri belirtilmektedir. Buna göre erkeklerden silâh taşıyacak durumda olan herkes öldürülmüştür. Baliğ olan tüm erkeklerin öldüğünün kaydının yanında sadece savaşa fiilen katılan muhariplerin öldürüldüğü de kaydedilmektedir. Onların çocuk ve kadınlarının da esir edildiği yine rivayetlerde belirtilir.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Benî Kureyza'dan öldürülenlerin sayılarına ilişkin bilgi bulunmamaktadır. Sadece Peygamber (sav)'in onlardan savaşanı öldürdüğü belirtilmektedir'. Bu rivayetlerdeki "savaşan/mukâtil" ifadesi, savaşa güç yetirene hamledileceği gibi fiilen savaşanlara da, savaşmayı emredenlere de hamledilir. Ayrıca Sad b. Muaz (ra)'ın hakemliği neticesindeki hükmün tenfiz edilip edilmediği bilgisi de yer almamaktadır.

Sahihayn (Buhari ve Müslim) dışındaki kaynaklarda ise

öldürülenlerin sayısı 400 ile 900 arasında değişmekte ve Peygamber (sav)'in onlardan sakal ve bıyığı çıkan herkesi öldürdüğü kaydedilmektedir ². Her sakalı çıkan kişinin fiilî olarak savaşmadığı bir gerçektir. Bu rivayet sadece savaşanların değil, diğer savaşmayan (sakalı çıkanların) öldürüldüğü anlamına da gelir. Doğruluğundan şüphe edilmeyen durumlardan birisi de savaşmayan kişinin öldürülmesinin meşru olmadığıdır. "Sakalı çıkanların öldürüldüğü..."³ rivayetinin râvisi de Yahudi kökenli ve daha sonradan Müslüman olan birisidir. Müslüman olmuş Benî Kureyza'lıların bu konudaki rivayetlerini kabul etmede ihtiyat gösterilmelidir. Velew ki Müslüman olduk deseler de onlarda kavmiyetçilik duygusunun neşet etmesi ve bu gibi rivayetleri uydurmaları mümkündür.

Her kim İslâm tarihinde Benî Kureyza'dan Müslüman olan kimselerden nakledilen özellikle de Benî Kureyza ile yapılan savaşla alakalı rivayetlere bakarsa, rivayetlerin tamamına özgü özellikler bulunduğu görür. Bunlar genel olarak, Yahudilerin tarih boyunca mazlum ve kurban oldukları, katliama uğradıkları, kahraman ve cesur oldukları şeklindedir.

Nakledilen bir rivayetin sahipliği konusunda tam olarak emin olabilmek için hiç şüphesiz rivayeti aktaran kişinin de tarafsız olduğundan emin olmak gerekir. Bu gibi rivayetlerde Benî Kureyza kabilesinin soyundan gelenlerden nakledilen rivayetlerin tarafsız olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü bu savaşla birlikte Benî Kureyza büyük ölçüde dağılmış, eski gücünü yitirmiştir. Müslümanlardan bir kısmından gelen rivayetlere de Yahudilere olumsuz bakmaları sebebiyle güvenmek zordur. Din farklılığı zaman zaman çeşitli rivayetlerin nakledilmesinde karalama/kötüleme rolü de oynamaktadır. Bu durum da diğer kavimlere karşı zafer kazananların bununla övündükleri gibi kendilerini kurban/mazlum hissedenlerin de bu istek ve duygularını karşılıyordu.

Buhari ve Müslim'in sahihlerinde Benî Kureyza'dan kaç kişinin öldürüldüğü zikredilmemektedir. Bu sayı *es-Sîretü'n-nebeviyye* adıyla meşhur eserin müellifi İbn Hişâm (ö. 218/833)'ın İbn İshak (ö. 151/768)'tan⁴ senetsiz olarak naklettiği rivayette, "Onlar altı yüz veya yedi yüz kadardılar, sayıyı artırılanlar da sekiz yüz ile dokuz yüz arasında olduğunu..."⁵ şeklinde söylenmektedir. Bir

başka rivayette de onların sayısı "dört yüz kadar" şeklinde geçmektedir ⁶. Fakat Hamid b. Zencüye (ö. 251/865), *el-Emvâl* isimli kitabında İbn Şihab ez-Zührî'den naklen, "O gün onlardan öldürülenler kırk erkektiler" şeklinde nakletmektedir ⁷.

Aşağıdaki sebeplerden dolayı bu rivayetleri kabul etmek mümkün değildir:

1. Kur'an-ı Kerim'in, Benî Kureyza savaşıyla ilgili Benî Kureyza'dan bir kısmının öldürüldüğü bir kısmının da esir alındığı beyanı açıktır. Savaşta düşmanı alt etmeden esir alınması da şu ayeti kerime gereğince mümkün olmamaktadır:

{مَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يُكُونَ لَهُ أُسْرَىٰ حَتَّىٰ يُبَدِّلَ فِي الْأَرْضِ}

Kur'an-ı Kerim'in, Benî Kureyza hâdisesini açıkça anlatmasına karşın, hâdise hakkında farklı şekilde ve çeşitli yönlerden çelişkiler içeren bazı rivayetlere de rastlamaktayız.

"Savaş alanında düşmanı yere serinceye kadar hiç bir nebinin esir alma hakkı yoktur" (Enfâl 8/67)

Benî Kureyza hadisesini anlatan ayetler esirlerin akıbetinden bahsetmemektedir. Nitekim esirlerle ilgili Kur'an'daki genel hüküm şöyledir:

{فَإِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبُ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثْبَثْتُمْهُمْ فَشُدُّوا الوثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدَ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أوزَانَهَا}

"(Savaşta) Kâfirlerle karşılaştığınız zaman, onları yere serinceye kadar boyunlarını vurun. Sonra (esirlerin) başını sıkı tutun. Daha sonra da onları karşılıklı veya karşılıksız serbest bırakın. O savaş ağırlıklarını bırakıncaya kadar böyle yapın" (Muhammed 47/4)

Her kim Benî Kureyza esirlerinin öldürüldüğünü belirten rivayetleri onaylarsa, Kur'an'a açıkça muhalif olduğu halde Benî Kureyza'dan esirleri öldürme hadisesinin herhangi bir şüphe duymayacak şekilde gerçekte olduğunu kabul etmiş olur. Bu söz ise oldukça tehlikelidir. Öyle ki, Peygamber (sav)'in Kur'an'ın hükmüne aykırı davrandığı anlamına gelir. Eğer Peygamber (sav)'in içtihadta bulunduğunu ve bu içtihadında hata ettiğini varsaysak bile Allah Teâlâ'nın Bedir esirleri konusunda olduğu gibi bu konuda da durumu elçisine haber vermesi ve onu şiddetlice uyarması gerekiyor olacaktı. Bununla birlikte böyle bir uyarıyı Kur'an-ı Kerim'de bulamıyoruz. Bu durum da Benî Kureyza esirlerinin öldürülmediklerine açık bir şekilde delâlet eder. Eğer, "Allah Peygamber (sav)'i,

Bedir'de esirleri öldürmediği için uyardı, onun için o da, Benî Kureyza esirlerini öldürdü" denirse bu görüş de aşağıdaki üç cihetten reddedilir:

İlki, uyarı esirler öldürülmediği için yapılmamıştır. Savaşın seyri henüz değişmeden esir alındığı için yapılmıştır. Kast edilen Peygamber (sav)'in savaşın Müslümanlar lehine değişinceye kadar savaşa devam etmesidir. Nitekim bu ayette de durum belirtilmiştir:

{وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحَيِّتَ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ}

"Allah ise verdiği sözler sebebiyle haklı ortaya çıkarmak ve o kâfirlerin arkasını kesmek istiyordu." (Enfâl 8/7)

İkincisi, Peygamber (sav)'in Allah'ın uyarmasından sonra esirleri öldürmesi caiz olurdu. Fakat Peygamber (sav) bunu yapmamıştır. Bu da esirlerin öldürülmesinin caiz olmadığını kesin bir şekilde göstermektedir.

Üçüncüsü, esirlerin akıbetiyle ilgili ya karşılıksız serbest bırakılmaları ya da fidye karşılığında bırakılmaları şeklinde iki seçenek olmasına karşın Muhammed suresinin 4. ayetinin ihmal edilmesi (hükümsüz bırakılması) nasıl caiz olur. Nitekim burada üçüncü bir seçenek bulunmaktadır.

Eğer birisi Peygamber (sav), Benî Kureyza Yahudileri hakkında Tevrat'taki erkeklerin tamamının öldürülmesi şeklindeki hükmü (Tesniye, XX, 10-15) uyguladığını söylerse buna da şöyle cevap verilir:

Kur'an'da esirlerin durumuyla ilgili açık ve kesin hükümler mevcutken, daha önceki şeriatlara ait hükümlerin nesh edildiği yine onu tasdik eden Kur'an ile açıkça belirtilmişken Peygamber (sav)'in Tevrat'ın hükmünü uygulaması gerekmez, denir.

2. İslâm'da savaş, zulüm ve istila amacıyla, hâkimiyet kurmak için yapılmamaktadır. Savaş, düşmanın zulümüne misliyle karşılık vermek amacıyla, Müslümanları koruyup emniyetlerini sağlamayı kapsayan nefsi müdafaa maksadıyla, gerekli şartlar oluştuğunda yapılır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

{وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ. وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجْتُمْ وَالْمُؤْتِنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ. فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ. وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ.}

{الشُّهُرُ الْحَرَامُ بِالشُّهُرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ غَاتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا غَاتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ}

"Allah yolunda, sizinle savaşanlarla savaşın ama haksız saldırı yapmayın. Allah, haksız saldırı yapanları sevmez. Sizinle savaşanları yakaladığınız yerde öldürün. Sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkarın. Fitne, savaştan beterdir. Mescid-i Haram yanında onlarla savaşmayın; kendileri savaş açarlarsa başka. Eğer savaşlırlarsa, onları öldürün. O kâfirlerin cezası işte böyledir. Savaşa son verirse Allah başışlar, ikram eder. Onlarla savaşın ki, fitne ortadan kalksın ve din Allah'ın dini olsun. Savaşa son verirse, suçlulardan başkasına düşmanlık edilmez. Haram aya saygı, haram aya saygı duyanlar karşısında olur; yasaklar karşılıklıdır. Size kim (o ayda) saldırırsa, siz de onun size yaptığı saldırıya denk bir saldırı yapın. Allah'tan sakının. Bilin ki Allah, kendisinden çekinenlerle beraberdir." (Bakara 2/190-194)

3. Saldırgan düşman savaşçı eğer teslim olur veya eman dilerse bu durumda Müslüman'ın Kur'an'daki şu emirleri duyduktan sonra onun emniyetini sağlaması, güvenilir bir yere nakletmesi gerekir:

{وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ}

"O müşriklerden biri senden güvence isterse ona güvence ver ki, Allah'ın sözünü dinlesin. Sonra onu, kendi güvenlik bölgesine ulaştır. Böyle yap; çünkü onlar bilgisiz bir toplumdur." (Tevbe 9/6)

4. Eğer muharip düşman barış ister ve bu isteğini açık şekilde ortaya koyarsa bu durumda canı başışlanır ve saldırmak haram olur. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَازِمٌ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنْ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا}

"Ey inananlar! Allah yolunda yürürken iyice dinleyip anlayın. Size, Müslüman olduğunu bildirene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek: «Sen mümin değilsin» demeyin. Allah katında çok ganimetler vardır. Bir zamanlar siz de aynı durumdaydınız; Allah size ikramda bulundu. Öyleyse iyice dinleyip anlayın, Allah yaptığınız her şeyin iç yüzünü bilir." (Nisâ 4/94)

5. Esirler karşılıklı veya karşılıksız serbest bırakılmadan sonra, İslâm ülkesi içinde, zekatın sarf edilece-

ği yerlerden birisi olarak belirtilen, yolculuk esnasında muhtaç duruma düşmüş anlamındaki "ibnüssebil" hükümünde olurlar. Dolayısıyla onlara yardım ve ihsanda bulunulması İslâm toplumunun bir görevidir. Nitekim Allah Teâlâ müminin özelliğini şöyle belirtmektedir:

{وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حَيْثُ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا. إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا}

"Yoksullara, öksüzlere, tutsaklara seve seve yedirirlerdi, "Biz size ancak Allah'ın gönlünü etmek için yediriyoruz. Sizden ne bir karşılık, ne de bir şükür beklemiyoruz" (İnsan, 8-9)

Bu, Kur'ân'ın esirler konusunda koyduğu hükümdür. Bu hiç Benî Kureyza'dan insanların teslim olup esir alınmalarından sonra katledilmeleriyle uyuşmakta mıdır?

6. Peygamber (sav)'in hayatında gayrimüslimlerle ilişkiler konusunda kan dökmekten özellikle kaçındığı bilinmektedir. Yaptığı seriyye ve gazve gibi askerî anlamdaki yaşantısı da bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Tarihçiler, Peygamber (sav) döneminde tüm seriyye ve gazvelerde Müslümanların yaptıkları savaşlarda gerek kendi gerekse düşmanlarının saflarında öldürülenlerin bir kaç yüzü geçmediğini belirtmektedirler⁸. Bu durumda bir iki gün içinde yüzlerce insanın öldürülmesi makul müdür?

Bu katı muameleyi Yahudilerin gerek hıyanetleri gerekse yapılan anlaşmayı bozmaları sebebiyle hak ettikleri de söylenebilir. Fakat Yahudilerin yaptıkları hıyanet ve akitleri bozmaları Peygamber (sav)'in hayatında ilk defa karşılaşılmış değildir. Nitekim Hudeybiye anlaşmasından sonra Kureyş kabilesi de aynı şeyi yapmıştı. Peygamber (sav) ve ashabı Mekke'yi fethedince Mekke ehlini affettikleri ve onlara iyi davrandıkları bilinmektedir. Peygamber (sav)'in aynı hâdise karşısında birbirine taban tabana zıt iki farklı tavır göstermesi söz konusu olabilir mi? Elbette ki olamaz.

Eğer Peygamber (sav)'in Benî Kureyza'nın Yahudi olmaları yani farklı bir millet/kavim olmaları sebebiyle bu katı/sert hükmü uyguladığı söylenirse bunun da açıkça ona karşı yapılmış iftira olduğu söylenebilir. O, sadece Araplara değil, tüm insanlığa rahmet "elçisi" olarak gönderilmiştir. Bu nedenle ırk/kavim temelinde bir farklı uygulamayı kabul etmek mümkün değildir. Aksi takdirde onun yaşamına bu şekilde olumsuz bir eklemeye bulunmuş olur.

Eğer birisi Benî Kureyza ve Mekke'nin fethinin sonuçları açısından birbirinden farklı olduğunu, dolayısıyla Peygamber (sav)'in her iki durumda farklı uygulamada bulunduğunu söylesen bu durumda, hadiselerin seyrine bakmak gerektiğini söyleriz. Mekke, savaş yapılmaksızın fethedilmiş, ehlinin kanının dökülmesi yasaklanmıştır. Peygamber (sav) onlara emniyet vermiş ve onları affetmiştir. Fakat Benî Kureyza Mekke ehlinin yaptığı gibi barışı reddederek savaşta ısrar etmişlerdir. Nitekim bu durum da onların hezimetleri ve onların o bölgede eskiden olduğu gibi bir toplum olarak hayatlarına devam etmelerinin nihayeti olmuştur.

Rivayetler Etrafındaki Şüpheler

1. Rivayetlerde öldürülenlerin sayısı 400 ile 900 arasında değişmektedir. Benî Kureyza'dan bu kadar kişinin gerek şehirde emniyetlerinin sağlanması gerekse öldürülmeleri uzun süreyi gerektirecektir. Askerî ve güvenlik açısından bu kadar sayıdaki kişinin güvenliğinin sağlanması nasıl mümkün olmuştur?

2. İbn İshak, "Buldukları yerden inmeleri istendi. Daha sonra onları Peygamber (sav), Medine'de Neccarogulları kabilesinden bir kadın olan Binti Haris'in tek bir evinde hapsetti."⁹ demektedir. Özellikle o günün şartlarında hangi ev bu kadar insanı içine alabilir?

3. Müslümanlar, onları kalelerinde ve yerleşim yerlerindeyken neden idam etmemişler de bir sürü çaba, vakit ve erzak harcamışlardır?

4. Benî Kureyza esirleri Hendek savaşı sebebiyle açılan hendeklerde niye katledilmemişlerdir? Bu sayede Medine'de bu kadar cesedin bir arada bulunmasından, kandan kaynaklı birçok bulaşıcı hastalık ve pis kokunun yayılması engellenebilir miydi?

5. Bazı rivayetler Ali b. Ebî Tâlib ve Zübeyr b. Avvâm'ın bu keserek öldürme görevini yerine getirdiklerine işaret etmektedir¹⁰. İki kişinin sayıları 400 ile 900 arasında değişen insanı katletmesi hem fiziki açıdan hem de psikolojik açıdan olumsuz bir durumla karşılaşmaksızın nasıl mümkündür? İnsan tabiatının böyle bir katli yapmaya tahammül etmesi mümkün değildir. Burada, savaş meydanındaki öldürme hadisesiyle esirlerin bu şekilde bir ceza neticesinde öldürülmesinin tamamen farklı olduğunu belirtmek gerekir. Teslim olan kişinin öldürülmesinin aksine savaş meydanında kişinin düşmanını nefsi müdafaa kapsamında öldürmesi doğaldır.

6. Yahudiler, kendi dinlerinden/kavimlerinden insanların bu şekilde gözlerinin önünde katledilmesinden sonra Müslümanlarla nasıl birlikte yaşamaya devam etmişlerdir? Nitekim Benî Kureyza savaşından sonra da Medine’de [gerek Benî Kureyza’dan kimselerle, Benî Ureyd gibi bazı Yahudi kabilelerinin] yaşamaya devam ettiği bilinmektedir ¹¹.

7. Yahudilerin öldürüldükleri hendekler nerededir?

8. Yahudiler tarih boyunca yaşadıkları olumsuzlukları tafsilatlı bir şekilde kaydetmektedirler. Bu hadise ise Yahudi tarihinde bilinmemekte, ilk dönem Yahudi tarihçiler bu hadiseyi kaydetmemektedirler. Günümüzde bu hadiseyi nakleden Yahudiler ise İbn İshak’ın naklettiği rivayetlere dayanmaktadır. Bu durum da, iddia edildiği gibi bunun tarihi olarak gerçek bir hadise olmadığını güçlendirmektedir ¹².

9. Savaş neticesinde hezimete uğramış ve teslim olmuş bir kavmin öldürülmesine haddi zatında gerek olup olmadığını sormak gerekir. Nitekim yukarıda naklettiğimiz bilhassa Bakara suresindeki ayetleri ve Peygamber (sav)’in savaşlarda gösterdiği genel uygulaması bu hadiseyi yalanlamaktadır ¹³.

Sadece Savaş Suçlarının Öldürülmesi

Muasır âlimlerden bir kısmı, Benî Kureyza esirlerinin öldürülmesini, onların savaş suçu işlemiş olmalarıyla açıklamaktadır. Peygamber (sav)’in onları buldukları yerden Medine’ye getirmesi, yaptıkları suçlar karşılığında aleyhlerinde öldürülme hükmünün verilmesinin bunu açıkladığını söylemektedirler. Onlara göre, Allah Teâlâ’nın, “فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا”, **Siz onlardan bir kısmını öldürüyor, bir kısmını da esir alıyordunuz.**” (Ahzâb 33/26) buyurduğu ayetteki “فَرِيقًا تَقْتُلُونَ”, **Siz onlardan bir kısmını öldürüyordunuz**” da olduğu gibi mamülün amile öncelikli olması, hadisenin öneminin işareti yanında Benî Kureyza’nın öldürülmesini hak ettiklerini göstermektedir ¹⁴. Bu görüştekiler, savaşan kişinin öldürülmesi şeklindeki sahih rivayete dayanmakta olup, öldürmeden/mukateleden maksat öldürmenin emredilmesidir, demektedirler. Bu durumu da şu ayetin teyit ettiğini söylemektedirler:

{وَأِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أُمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ}

“Eğer anlaştıktan sonra antlarını bozarlar ve dininize dil

uzatırlarsa küfrün elebaşlarıyla o zaman savaşın. Çünkü verdikleri antlar artık bitmiş olur. Böyle yapın, belli vazgeçerler.” (Tevbe 9-12)

Bu görüşe reddimiz şöyledir:

Bu görüş yine bu hadiseyi kabul etmeyi zorlaştırmaktadır. Nitekim ayet, savaşta hadiselerin gerçekleşmesini peş peşe ortaya koymakta ve Benî Kureyza savaşçılarının savaş meydanında öldürüldüğünü ortaya koymaktadır. Nitekim esirlerin öldürülmesinin ise kavmin tamamen hezimete uğramasından sonra olmuştur. Ayeti kerimeyi, iddia edildiği gibi anlamak mümkün değildir. Allah Teâlâ'nın "فَمَا تَلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ" **Küfrün elebaşlarıyla savaşın**" (Tevbe 9/12) ayetinde olduğu gibi esir aldıktan sonra öldürün denilmeyip savaşmaya mecalleri kalmayınca kadar onlarla savaşılması kastedilmektedir. Bu da savaş meydanında olan durumdur. Nitekim Allah Teâlâ, "فَإِنْ أَنْتَهُزَا فَلَا عُذْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ" **Savaşa son verirse, suçlulardan¹⁵ başkasına düşmanlık edilmez.**" (Bakara 2/193) buyurmaktadır. Dolayısıyla bize hadisenin açıkça belirtildiği ilgili ayetlere ve tarih kaynaklarındaki buna uygun rivayetlere ittibâ etmek düşer.

Notlar

1. Müslim, Cevâzu katli men nakada'l-ahd, 65 (1769)
2. Tirmizi, Siyer, 29; Ebu Davud, Hudud, 18; İbn Mace, Hudud, 4.
3. Atiye el-Kurayzî şöyle dedi: «Benî Kureyza esirlerindendim. Sakalı kimin çıkmış diye bakıyorlar ve öldürüyorlardı. Kimin sakalı çıkmamışsa öldürüyorlardı. Ben de sakalı çıkmayanlardandım" (Ebû Davûd, "Hudûd", 17.)
4. [Ay. Mâlik b. Enes'in onu özellikle de, Hayber, Kureyza ve Nâdir gazvelerine dâir bilgileri Yahudi asıllı Müslümanlardan alması sebebiyle tenkit ettiği kaydedilmektedir. Bkz. İbn Hacer el-Askalânî, *Tehzîbü't-tehziib*, Müessesetü'r-Risâle, III, s. 504-507; Mustafa Fayda, "İbn İshâk", *DİA*, 1999, XX, s. 93-96]
5. İbn Hişam, II, s. 240.
6. Tirmizi, "Siyer", 29; el-Hâkim, el-Müstedrek, II, s. 587;
7. İbn Zencûye, el-Emvâl, s. 461.
8. [Ay. Peygamber (sav)'in savaşlarıyla ilgili eserinde Muhammed Hamidullah, şu değerlendirmeyi yapmaktadır: 'On sene süren fiili bir siyasi faaliyetten sonra son nefesini verdiği sırada O, iki milyon kilometre kareye yaklaşan bir sahada kurulu bir devlet idare etmekteydi. Rusya hariç, Avrupa büyüklüğünde ve üzerinde o zaman milyonlarca halkın yaşadığı bu geniş saha, harp meydanlarında düşman ordu saflarında maktul düşen takriben 250 insana mukabil fetih edilmiştir. On senelik bu zaman neticesinde Müslümanların kaybı ise ortalama ayda bir şehit olarak hesaplanabilir. İnsan kanına verilen değer ve hürmetin bir eşine daha insanlık tarihinde rastlanamaz' Bkz. Hazreti Peygamberin Savaşları, Yağmur Yayınları, 4.bs., İstanbul, 1991, s. 21-22]
9. İbn Hişam, II, s. 240.
10. İnâretü'd-ducâ, I, s. 402.

11. [Ay. Bkz. Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi, trc. Salih Tuğ, Ankara, 2003, I, s. 589 vd.]
12. Yahudi tarihi kitapları I. yüz yılda Masada kalesinin Romalılar tarafından muhasara altına alınması gibi Yahudilerin mazlum olduklarını gösteren rivayeti nakletmektedirler. Fakat Yahudi tarih kitapları, Benî Kureyza'da Yahudi esirlerinin öldürüldüğüne ilişkin bir rivayete yer vermemektedirler. Bu durum da, bu hadisenin gerçekte olmadığına önemli delillerden birisidir. [Ay. Medine Yahudileri Benî Kureyza Hikâyesi Üzerine Yeni Bakışlar isimli bir makale kaleme alan W.N. A'râfat Masada kalesi kuşatmasında öldürülenlerle Benî Kureyza hadisesi arasında gerek öldürülenlerin sayısı gerekse bazı isimler noktasında ortak bir benzerlik kurmaktadır. Bkz. W.N. A'râfat, Medine Yahudileri ve Benî Kureyza Hikâyesi Üzerine Yeni Bakışlar, 2004, C. XVII, say. 2, s. 143 vd.]
13. [Ay. Makalenin müellifi Jamal Najim tarafından, "معاملة الأسير في الإسلام", İslâm'da Esirlere Karşı Muamele" adıyla bir makale kaleme alınmıştır. Bkz. <http://www.hablullah.com/?p=2320>]
14. İbn İshak'ın Megâzî'de İbn Şihab'dan naklettiği rivayetlerden birisi de şöyledir: "Zebir b. Bata, Sabit b. Kays'a Buâs gününde iyilik yapmıştı. Sabit b. Kays da, Benî Kureyza hadisesinde ona aynı şekilde bu iyiliğinin karşılığını vermek istedi. Peygamber (sav)'den bu konuda istekte bulundu. Fakat Zebir, kavminin ileri gelenlerinin öldürülmesinden sonra bu hayatta kalma isteğini kabul etmedi. Kays'a şöyle dedi: Ben senin elinden ölmek istiyorum. Benim kavminin ileri gelenlerinin uğradığı akıbete bu şekilde gideyim. Keskin kılıcımı al ve bir vuruşta öldür. Ben hazırım" (İbn Hişam, II, s. 240). Bu rivayet Vakidi (ö. 207/823)'nin *el-Megâzî*'sinde de nakledilmektedir (Bkz. Vâkidi, II, s. 518) Bu rivayet de öldürme hadisesinin Benî Kureyza ileri gelenleriyle ilgili onların yaptıkları hıyanete karşılık olduğunu göstermektedir.
15. Konu savaş olduğuna göre buradaki zalim, savaşın çıkmasına ve kan dökülmesine sebep olan savaş suçlusudur. Nitekim Peygamberimiz savaştan sonra sadece bu gibi suçluları cezalandırmıştır.